

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

“ ____ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою: «Діяльність банку на ринку кредитних послуг для населення»

Виконавець

студентка 2 групи 4 КЕФ

Паламарчук М.А.

(прізвище, ім'я, по батькові)   /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., ст. викладач

(науковий ступінь, вчене звання)

Гаркуша Ю.О.

(прізвище, ім'я, по батькові)   /підпис/

Одеса 2017

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Паламарчук Марини Анатоліївни

«Діяльність банку на ринку кредитних послуг для населення»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2017 рік

Випускна робота складається з 3 розділів.

У дипломній роботі розглядаються теоретичні аспекти кредитного обслуговування населення. Зокрема, з'ясована сутність поняття споживчого кредитування, визначено його види. Досліджено інформаційне забезпечення кредитування населення банками. Проведений аналіз розвитку ринку споживчого кредитування. Досліджено особливості кредитних відносин з фізичними особами на прикладі конкретного банку. Вивчено механізми визначення кредитоспроможності позичальника. З'ясовані негативні фактори впливу на співпрацю банків і населенням, серед яких виділено політичні, економічні та соціальні кризи, негативні явища в діяльності банківської системи, падіння рівня доходів населення, слабкий розвиток товарного ринку та інфраструктури фінансового ринку, відсутність якісного та кількісного поліпшення банківських кредитних продуктів, недосконалість законодавства. Автором запропоновані шляхи розвитку споживчого кредитування, зокрема: удосконалення процесу визначення кредитоспроможності позичальника; посилення ролі кредитних бюро.

Ключові слова: банк, кредит, споживчий кредит, фізичні особи, кредитні бюро, ризик.

ANNOTATION

of graduation work for obtaining a bachelor degree

Palamarchuk Marina Anatolyivna

«Activity of bank is at the market of credit services for a population»

Odessa, 2017

The graduation work consists of 3 sections.

In the graduation work regarded of credit maintenance of population are examined in diploma work. In particular, found out essence of concept of the consumer crediting, certainly his kinds. Investigational informative providing of crediting of population jars. Conducted analysis of market of the consumer crediting development. The features of credit relationships are investigational with physical persons on the example of concrete bank. The mechanisms of determination of solvency of borrower are studied.

The negative factors of influence are found out on the collaboration of banks and to the populations, which political, economic and social crises, negative phenomena in activity of the banking system, falling of level of profits of population, weak commodity market and infrastructure of financial market development, absence of high-quality and quantitative improvement of bank credit products, imperfection of legislation, are selected among.

By an author the offered ways of development of the consumer crediting, in particular: improvement of process of determination of solvency of borrower; strengthening of role of credit bureaus.

Key words: bank, credit, consumer credit, physical persons, credit bureaus, risk

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ КРЕДИТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БАНКАМИ НАСЕЛЕННЯ.	7
1.1 Сутність споживчого кредитування та фактори його розвитку	7
1.2 Інформаційне забезпечення кредитного обслуговування банками фізичних осіб	16
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНИ	26
2.1 Оцінка розвитку споживчого кредитування в Україні	26
2.2Аналіз кредитування фізичних осіб в АТ «Райффайзен Банк Аваль»	34
2.3 Механізми визначення кредитоспроможності позичальника	42
Висновки до другого розділу	49
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ	51
3.1. Проблеми банківського споживчого кредитування в Україні	51
3.2. Шляхи розвитку вітчизняного банківського споживчого кредитування	59
Висновки до третього розділу	70
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток банківського споживчого кредитування є необхідною умовою стабілізації банківської системи України та економіки в цілому. На сьогодні є необхідним розробка та впровадження нових механізмів споживчого кредитування в країні. Адже ефективно організована система споживчого кредитування значною мірою впливає на розвиток інших галузей економіки. При чому мова йде не лише про удосконалення техніки кредитування та поширення видів кредитних послуг, а й про вироблення системи нових принципів відносин банків з фізичними особами. Отже, виникає необхідність подальших теоретичних досліджень і пошуку практичних рішень, спрямованих на покращення механізму споживчого кредитування у нашій країні.

Мета дипломної роботи – дослідження та удосконалення теоретичних і методичних основ організації банківського кредитування населення.

Відповідно до мети дослідження було сформульовано такі *завдання*:

- дослідити сутність поняття споживчого кредитування;
- охарактеризувати інформаційне забезпечення банківського кредитування населення;
- провести аналіз розвитку споживчого кредитування в Україні;
- провести дослідження кредитування фізичних осіб в окремому банку;
- дослідити особливості визначення кредитоспроможності клієнта;
- визначити проблеми споживчого кредитування в Україні;
- запропонувати шляхи удосконалення кредитування населення в Україні.

Об'єктом дослідження є механізм кредитування банками фізичних осіб.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи організації кредитних відносин між комерційними банками та фізичними особами.

Методи дослідження. У дипломній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: метод наукових абстракцій, методи аналізу та синтезу, метод порівняння, табличний метод, метод коефіцієнтів та методи графічного зображення, статистичні методи.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-законодавчі акти України й інших країн, які регулюють діяльність банків, інструкції та положення НБУ, наукові публікації вітчизняних і закордонних учених, матеріали наукових конференцій, дані звітності банківських установ, офіційних статистичних збірників.

ВИСНОВКИ

Згідно завдання дипломної роботи, автором було проведено дослідження на основі якого зроблені відповідні висновки:

1. Банківський споживчий кредит має ряд особливостей. Так, саме ця форма кредиту відображає відносини між кредитором і позичальником, суть яких полягає в кредитуванні кінцевого споживання. Банківський споживчий кредит одержують фізичні особи на відміну від усіх інших форм кредитів. Споживчий кредит є засобом задоволення споживчих потреб населення. Всі види споживчого кредиту мають соціальний характер, оскільки вони сприяють вирішенню суспільних проблем, а саме підвищенню життєвого рівня населення, утвердженню принципів соціальної справедливості.

2. Основними чинниками, які впливають на розвиток банківського споживчого кредитування є зовнішні (макроекономічні) та внутрішні (мікроекономічні). До зовнішніх факторів відносимо такі фактори як: політична ситуація в країні; загальний стан економіки країни; грошово-кредитна політика НБУ; доходи населення; рівень конкуренції; довіра до банків та рівень соціального напруження. Серед факторів внутрішнього впливу звертаємо увагу на: кредитний потенціал банку; ступінь ризику; стабільність депозитів; професійна підготовленість персоналу; цінова політика банку.

3. Інформаційне забезпечення кредитної діяльності банківської установи формують різноспрямовані інформаційні потоки: інформація, що надходить до установи банку ззовні (від Національного банку України, позичальників клієнтів, контрагентів, рейтингових агентств, інших фінансових установ, органів статистики, податкових органів і таке інше) та інформація, яку формують безпосередньо в установі банку, - систематизують, опрацьовують, аналізують – слугує базою для прийняття управлінських рішень та передається назовні у форматі оперативного сповіщення позичальників, оприлюднення показників фінансової та бухгалтерської звітності тощо.

4. У процесі дослідження було автором було виділено декілька етапів розвитку споживчого кредитування в Україні та охарактеризовані їх особливості.

5. В ході аналізу споживчого кредитування за останні роки зроблені наступні висновки: до початку світової фінансової кризи в Україні спостерігається значне зростання обсягів споживчого кредитування, пік якого було досягнуто у 2008 р., в основному за рахунок автокредитування, питома вага яких в загальному заліку становила 60-70%. Одним із чинників кредитної експансії стало можливість отримання кредитів у іноземній валюті, відсотки за якими були відносно нижчими, ніж у гривні.

Упродовж 2009-2010 рр. вітчизняні банки майже не кредитували населення. У цей час відбулося значне підвищення процентних ставок за кредитами, істотно зменшилися терміни кредитування, вимоги до позичальників стали жорсткішими. Кредити надавалися лише клієнтам з абсолютною платоспроможністю й позитивною кредитною історією, а в деяких випадках – лише з поручителем;

За 2016 р. кредити домогосподарствам на споживання та на нерухомість скоротилися за фіксованим курсом на 5% та 17% відповідно. Високі відсоткові ставки та низька платоспроможність населення стримують кредитування домогосподарств.

6. На основі проведеного аналізу кредитної активності АТ «Райффайзен Банк Аваль» можна стверджувати, що кредитний портфель банку представлений кредитами, наданими юридичним та фізичним особам як у національній валюті, так і іноземній. Щодо темпів росту кредитів, то протягом 2016 р. банк поступово відновив кредитування, збільшивши обсяг наданих кредитів, порівняно з 2015 р. на 10%.

На сьогодні АТ «Райффайзен Банк Аваль» пропонує достатню кількість кредитних програм для населення. Зокрема кредити надаються як у вигляді готівки, так і у формі кредитних карток. Банк пропонує гнучкі умови

кредитування для фізичних осіб, і є одним із провідних банків на ринку кредитних послуг.

7. В ході дослідження нами були виділені чинники, які як позитивно так і негативно впливають на розвиток споживчого кредитування. Серед гальмуючих факторів слід виділити політичні, економічні та соціальні кризи, негативні явища в діяльності банківської системи, падіння рівня доходів населення, слабкий розвиток товарного ринку та інфраструктури фінансового ринку, відсутність якісного та кількісного поліпшення банківських кредитних продуктів, недосконалість законодавства.

В середньому ціна за споживчим кредитом варіює в межах 36-45%, що є досить високою ціною за користування позикою, адже згідно загальних умов кредитування матеріальну вигоду повинні отримати і кредитор і позичальник. Банки встановлюючи високі процентні ставки за кредитами, покривають ризики та витрати запозичення ресурсів на міжбанківському ринку. Однак, такі дії з боку кредиторів негативно впливають на здатність позичальників сплачувати відсотки за кредитами і ймовірність неповернення кредитів зростає.

Ще одна проблема, яка стримує розвиток кредитування, це ріст і висока частка проблемної заборгованості. Яка сформувалася протягом останніх восьми років. Протягом останнього періоду заборгованість продовжує зростати і станом на кінець 2016 р. перевищує 30%.

Одним із показників розвитку ринку споживчого кредитування є відношення даних кредитів до ВВП країни. Зокрема, у 2008 р. даний показник складав майже 30%, однак негативні тенденції у економіці і банківському секторі економіки, його спричинили зниження. На кінець 2016 р. питома вага, кредитів домогосподарствам до ВВП складає лише 5,3%.

8. Одним з ефективних заходів, щодо подолання проблем споживчого кредитування є розробка інституту банкрутства фізичної особи.

Для того, щоб уникнути ризиків, які супроводжують найризикованіший серед усіх видів кредитування фізичних осіб – споживче кредитування,

країни з розвинуеною економікою запровадили інститут банкрутства фізичної особи. Введення інституту банкрутства фізичних осіб допомагає врегулювати на законодавчому рівні питання щодо погашення заборгованості позичальника перед кредитором.

Також, ще одним фактором удосконалення механізму споживчого кредитування є дієвість бюро кредитних історій, що дасть можливість удосконалити інформаційне забезпечення банківських установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Улановский А. Потребительский кредит: что нужно знать перед тем, как идти в банк // Финансы для всех. – 2007. – № 12. – С. 10-11.
2. Васюренко О.В. Банківські операції : навч. посібн. – Вид. 4-те, [перероб. та доп.]. / О.В. Васюренко. – К. : Вид-во "Знання", 2011. – 324 с.
3. Про споживче кредитування: закон України № 1734-VIII 15. 08. 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/page>
4. Про захист прав споживачів: закон України № 1023-XII від 12.05.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12/page>
5. Івченко М. Споживче кредитування та перспективи його розвитку в Україні //Економічна правда, № 2, 2010р. – С. 6-8.
6. Мочерний С. В. Банківська система України / С. В. Мочерний, Л. С. Тришак. – Львів : Тріада плюс, 2004. – 304 с.;
7. Тиркало Р. І. Банківська справа : навчальний посібник / Р. І. Тиркало. – Тернопіль : «Карт-бланш», 2001 – 314 с.
8. Енциклопедія банківської справи України / [Редкол.: В.С. Стельмах та ін.]. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. - 680 с.
9. Банківські операції :[підручник] / [А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.]; за ред. А. М. Мороза. –[3-те вид.]– К.: КНЕУ, 2008.–608 с.
10. Добрик Л.О., Кононов А.В., Гагіна Є.В. Актуальні аспекти споживчого кредитування в Україні. – 2013. - №2 // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1796>
11. Рябініна Л.В., Няньчук Н.Ю., Ухлічева Л.І. / За ред. Рябініної Л.В. Банківські операції: навчальний посібник. Одеса. - ОДЕУ, 2011. – 536 с.

12. Коцовська Р.Р. Банківські операції [Текст]: навч. посібник / Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль. – К. : Знання, 2010. – 390 с.
13. Банківські операції: Підручник / [Міщенко В.І, Слав'янська Н.Г., Коренева О.Г. та ін.]; за ред. В.І. Міщенка, Н.Г. Слав'янської. – К.: Знання, 2006. – 727 с.
14. Андрущенко А. М., Бурляй А. П. – Економічна теорія [Текст]: навч. посібник / А.М. Андрущенко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. — 520 с.
15. Єпіфанов А.О. Науково-методичні підходи до оцінки рівня конкуренції в банківській системі [Текст] / А.О. Єпіфанов, А.С. Ярошенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : УАБС НБУ. – 2011. – Т. 31.– С. 16–28
16. Брутян К.С., Трегуб Г.В. Формування кредитного потенціалу банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/6_84307.doc.htm.
17. Спяг Г., Сас Б. Інформаційне забезпечення кредитної діяльності банку в контексті її оптимізації // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2014. – Вип. 19, ч. 1. - С. 146-154.
18. Закон про споживче кредитування: переваги та недоліки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2016/11/17/152927.htm>
19. Дубчак О. Проблеми правового регулювання споживчого кредитування в Україні // Світ фінансів. - 2013. - №2. – С. 152-157.
20. Денис О.Б. Проблеми та перспективи діяльності кредитних бюро в Україні // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2016. – Т. 21. Вип. 7-1 (49). – С. 134-137.
21. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/>
22. Кірхнер Р. Вдосконалення системи функціонування бюро кредитних ... Р. Кірхнер, Р. Джуччі, В. Кравчук. - Берлін-Київ. - Травень 2012

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.beratergruppe-ukraine.de/download/Beraterpapiere/2012/PP_04_2012_ukr.pdf

23. Міщенко В., Шаповал О. Сучасна практика споживчого кредитування в Україні // Вісник НБУ. – 2013. - №11 (213). – С. 3-9.

24. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

25. Охрименко І.Б. Споживчий кредит в Україні:реалії та перспективи розвитку: [Текст] Спец. 08.00.08: Дисертація наукового ступеню кан. екон. наук / Охрименко Ірина Борисівна // Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. – Київ, 2015. – 289 с.

26. Офіційний сайт АТ «Райффайзен Банк Аваль» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.aval.ua/about/>

27. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

28. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

29. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

30. Річний звіт АТ «Райффайзен Банк Аваль» за 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.aval.ua/about/bank_reports/

31. «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» Постанова НБУ №351 від 30.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/page2>

32. Взаимы и с выгодой // Деньги. – 2016. – №. 23 (337). – С. 17-21.

33. Белова І.В., Білецька І.С. Впровадження нових вимог щодо оцінки кредитного ризику у банках України // Фаховий Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inter-nauka.com>

34. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7) «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_007.

35. Portfolio At Risk and Default Equivalent Risk [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://myc4-public.s3.amazonaws.com/Images/Admin/AboutMyC4/Glossary/PAR_and_Default_Equivalent_Risk.pdf.

36. Путеводитель в мире личных финансов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/avto_v_kredit

37. Офіційний сайт державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/

38. 2017 год – год бума потребительского кредитования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobankir.com.ua/individualnyy_biznes/stati/2017_god_god_buma_potrebitelskogo_kreditovaniya

39. Національний банк привів у відповідність до Закону України "Про споживче кредитування" дві методики розрахунку вартості кредитів для населення // Прес-реліз НБУ від 09.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=50043907&cat_id=55838

40. Національний банк вперше установив вимоги до кредитних посередників банків та їх діяльності у сфері споживчого кредитування Прес-реліз НБУ від 09.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=50043920&cat_id=55838

41. Чорна Ю.В. Світові тенденції застосування політики «нового старту» до неплатоспроможних приватних осіб [Текст] / Ю. В. Чорна // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 218-223.

42. Могильный Н. К. Банкротство физических лиц в США и России. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://econf.rae.ru/article/7425>

43.

Королев В.В. Интересен ли России законодательный опыт регулирования банкротства физических лиц в США // Юридическая техника. Ежегодник. Третьи Бабаевские чтения: Юридическая аргументация: теория, практика, техника. Ч. 1. Нижний Новгород, — 2013. — № 7. — С. 144—147.

44. M. Gerhardt. Consumer Bankruptcy Regimes and Credit Default in the US and Europe [Electronic resource] / A comparative study. CEPS Working Document № 318, July 2009. — Access: <http://aei.pitt.edu/11336/1/1887.pdf>

45. Гуменна І.В. Перспективи впровадження інституту споживчого банкрутства в Україні [Текст] / І.В. Гуменна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.:Юриспруденція. — 2013. — № 6—3. — С.14—17.

46. С. Хоружий // Вісник кредитної кооперації. — 2008. — Лютий-березень. — Вип. № 2 (5). — С. 22—27.

47. Колісник М. К. Проблеми та перспективи функціонування бюро кредитних історій в Україні / М. К. Колісник, О. І. Кобилецька // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.2. — С. 208—219.